

Halk Felsefesi ve Geleneksel Anlatılarda Toplumsal Yargıların İzleri

Folk Philosophy and Traces of Social Judgments in Traditional Narratives

FATİH SOLMAZ

Independent Researcher

Received: 26.09.2025 | Accepted: 10.03.2026

Abstract: Folk philosophy arises not from individual reasoning but from collective life experience; it is a form of thought based on intuition, practicality, and lived experience, transmitted orally from generation to generation. These narratives are not merely carriers of cultural values but also serve as philosophical texts that construct the normative order of society. This study aims to reveal how folk philosophy, as reflected in the genres of fairy tales, epics, legends, and anecdotes, contributes to the fields of moral, political, and legal philosophy. The scope of the study is limited to these narrative forms commonly found in Turkish folk literature. Themes such as virtue, justice, leadership, betrayal, reward, and punishment in these narratives reflect the ethical values, perceptions of political order, and understanding of legal legitimacy within the society. Fairy tales emphasize moral reciprocity, epics highlight the ideal leader, legends legitimize social rules through sacred narratives, and anecdotes express critical reason and a sense of justice. The study employs a qualitative research approach, analyzing selected narratives in terms of both content and form. Ultimately, the findings indicate that folk narratives are not only aesthetic expressions but also possess philosophical, normative, and educational functions, shaping a value system that guides both individual behavior and social order through folk philosophy.

Keywords: Folk philosophy, Turkish folk narratives, fairy tales, epics.

Giriş

Felsefenin bilim mi, düşünce sistemi mi olduğu tartışılan bir konudur, ancak felsefenin en belirgin özelliği, insanın düşünme kapasitesine dayanan bir sorgulama olmasıdır. Arslan’a göre insanı insan kılan dünyaya, yaşadığı topluma ve geçmişe yönelik tanıma ve bilme isteğiyle var olmasıdır; bu zorunluluk felsefenin nirengini oluşturur (2021, s. 25). Özgürlük, bilgi ve sevgi felsefenin temel dayanak noktalarıdır. Kavram olarak felsefe, Yunanca sevgi anlamındaki *philia* ile bilgi anlamına gelen *sophia* kelimelerinin birleşiminden doğmuştur ve tarihsel süreçte bütün dillere Latince’den geçmiştir (Blackburn, 2012, s.53; Çüçen, 2001, s.11-15; Honer & others, 2003, s.22-23; Topçu, 2014, s.15-16). Türk-İslam dünyasında ise hikmet, *ilm-i hikmet*, *hubb u hikmet*, *ilm-i aklı* ve *ilim* gibi adlarla kullanılmıştır (Hançerlioğlu, 1989, s.112). Felsefe; düşünmeyi, akıl yürütmeyi ve sorgulamayı ifade eder, bireysel ve toplumsal yaşamda saygın bir yere sahiptir (Alper, 2006, s. 23-25; Korshunova, 2004, s. 7-9; Yüksel, 1991, s. 105). Tarihsel süreç boyunca İlkçağ, Antikçağ, Ortaçağ, Yeniçağ ve günümüze kadar değişim ve dönüşümlerle varlığını sürdürmüştür (Çüçen, 2000, s. 9; Gökberk, 1967, s. 171-215). Filozoflar, insanlığın hafızasını koruyarak doğaya, evrene, varlığa ve metafiziğe yönelik pek çok soruya cevap aramışlardır (Yıldırım, 2004, s. 79). Felsefenin bu arayışı toplumsal bir bilince kaynaklık eder; insanoğlunun varlık yasalarını bilme sürecinin ilk aşamasında yer alır (Frolov, 1997, s.164). Cevizci’ye göre felsefe, varlığın doğasını, hayatın özünü yaşam tarzına uygun ilgiyle yoğuran, akla dayanan sistematik ve eleştirel düşünme biçimidir (Cevizci, 2019, s. 176). İnsanlık bilgiye, düşünerek ve sistematik akıl yürüterek ulaşmış; felsefe de bu uğraşa verilen addır. Felsefenin farklı alanları ve yönlemleri vardır, bunlardan biri de halk felsefesidir (Feyerabend, 1991, s. 14-16; Foucault, 1999, s. 241; Ömerustaoğlu, 2004, s. 107).

Aristoteles’in bilim tasnifi, bilgiyi teorik, pratik ve prodüktif (üretimsel) bilimler olmak üzere üç gruba ayırır (Duralı, 2011, s. 82). Teorik bilimler, salt bilgiye ulaşmayı hedefler ve doğa felsefesi, matematik ile metafiziği kapsar. Doğa felsefesi hareket ve değişim içindeki varlıkları; matematik soyut ve niceliksel yapıları; metafizik ise “varlık olarak varlık”ı (τὸ ὂν ὡς ὂν) ve ilk nedenlerini inceler (Aristoteles, 2018, I.1, 981b25-30). Pratik bilimler, birey ve toplumun eylemlerini yönlendirmeyi amaçlar; etik, iyi yaşamın bireysel koşullarını; politika ise toplumsal düzenin nasıl olması gerektiğini

araştırır (Politzer, 2011, s. 239-241). Aristoteles'e göre "bütün bilgi ve her araştırma bir iyiyi hedefler" ve "en yüce iyi" insan yaşamının amacıdır (I.1-2, 1094a1-1094b11). Prodüktif bilimler, bilgi üretmekten çok eser veya ürün ortaya koymayı hedefler; sanatlar, zanaatlar, mimarlık ve retorik bu kapsamdadır (VII.14, 1333a). Halk felsefesi, gündelik yaşamı ele aldığı için pratik bilimlerle ilişkilidir (Muhtaroglu, 2023, s.43-44.), ancak sanatla bağlantılı eserleri nedeniyle prodüktif bilimler alanına da dâhildir. Şiir, hitabet ve heykeltıraşlık gibi sanatlar, hem üretimsel hem de pratik boyutta halk felsefesinin izlerini taşır (Deleuze & Guattari, 2000, s. 146-147).

Halk felsefesi, evrensel düşünme biçimlerinin yerel yorumu olarak farklı kültürlerde değişik biçimlerde ortaya çıkar. Batı düşüncesinde felsefe, akıl ve birey temelli yapıya dönüşüp mitolojik ve metafizik öğelerden uzaklaşırken; Doğu toplumlarında maddenin ruhsal ve sembolik boyutunu da içeren bütüncül bir yaklaşımla gelişmiştir (Gündoğan, 2018, s. 42). Doğu'da halk felsefesi anonim biçimde toplumun kolektif hikmetini yansıtırken; Batı'da filozoflar bireysel sistemler üretmiştir (Çüçen, 2001, s. 18). Böylece Doğu bilgeliği, toplumun etik, estetik ve metafizik düşüncesinin ifadesi olmuştur (Eyuboğlu, 2002, s. 195; Hilav, 2008, s. 294; Luck, 2011, s. 16-17). Halk felsefesi, bireylerin gündelik yaşam deneyimlerinden, toplumsal değerlerden ve kültürel kodlardan beslenen sezgisel ve sistematik olmayan bir anlam arayışıdır. Kwasi Wiredu, halk felsefesini geleneksel toplumların ortak akli olarak görür ancak, eleştirel sorgulamayla felsefi nitelik kazanabileceğini vurgular (1980, s. 20-31). Paulin Hountondji ise halk felsefesine eleştirel yaklaşarak sözlü kültüre dayalı düşünce biçimlerinin mantıksal tutarlılık ve eleştirel değerlendirme süreçlerine tabi tutulmadan gerçek anlamda felsefe sayılmaması gerektiğini belirtir (1983, s. 35-55). Analitik felsefe içinde halkın gündelik düşünme biçimleri, "halk psikolojisi" bağlamında incelenmiş ve Jerry Fodor, bu sezgisel açıklamaların teorik bütünlüğe sahip olduğunu savunmuştur (1987, s. 75-78). Deneyisel felsefe çalışmalarında ise halkın ahlaki sezgilerinin bağlama bağlı ve değişken olduğu, tutarsızlığa açık yönlerinin bulunduğu görülmüştür (Knobe, 2003, s. 190-194). Bu yaklaşımlar, halk felsefesinin toplumsal düşünsel yapıyı yansıttığını ancak felsefi değer kazanması için sistematik ve eleştirel dönüşüme ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Toplumların kültürel kimliğinin ve değerler sisteminin temelini oluşturan halk felsefesi, yazılı kaynaklardan çok sözlü gelenek aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan derin bir bilgelik sistemidir. Bilimsel felsefenin soyut kuramlarının aksine, halk felsefesi gündelik yaşamın pratik sorunlarına odaklanır ve bireyin düşünce, tutum ve davranışlarını şekillendiren anonim bir düşünceye dayanır (Bolay, 2013, s. 128). Bu yönleriyle halk felsefesi, masal, destan, efsane, fıkra gibi halk edebiyatı anlatılarıyla iç içedir ve toplumsal bilincin oluşmasında etkin rol oynar. Bu çalışma, alan yazında henüz tam olarak ortaya konulamamış halk felsefesi kavramını, edebiyat ve halkbilimi perspektifinden ele alarak tanımlamayı ve onu şekillendiren unsurları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Literatür taramasına dayalı bu inceleme, geleneksel dünya görüşünün halk felsefesinin edebî ürünlere yansımasını ve toplumsal entegrasyondaki rolünü irdelemektedir. Ayrıca, halk edebiyatı ürünlerinin halk felsefesinin ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasındaki işlevine de vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan toplumsal yaşamın ifadesi olan halk edebiyatı, sadece kültürel miras değildir, aynı zamanda halk felsefesinin temelini oluşturan toplumsal belleğin ve değerler sisteminin koruyucusu ve taşıyıcısıdır.

1. Halk Felsefesinin Kavramsal Çerçevesi

Halk felsefesi, farklı kültürlerde “geleneksel dünya görüşü”, “sağduyu” ve “irfan” gibi çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir. Bu çalışmada halk felsefesi kavramı, “halk hikmeti” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2011, s. 89). Hikmet kavramı İbranice’deki “hakhma” (ilim, dirayet, zekâ), Süryanice’deki “hakhmetha” (akıl, hikmet, bilgi) ve Aramicede’deki “hkm” kökünden türeyen bilge ve bilgelik kelimeleri ile ilişkilidir (Kutluer, 1998, s. 514-518). Batı dillerindeki karşılıkları Yunanca “sophia” (zekâ, maharet), Grekçede “idein”, Fransızcada “voir”, Latince “videre”, İngilizcede “wisdom” ve Almancada “weisheit”tir. Bu kelimeler genellikle bilgi, söz, felsefe ve ahlak gibi çeşitli anlamları ifade eder.

Doğu dillerinden Farsçada “handarz” ve “enderz” kavramları hikmet kavramını karşılar¹. İslam dünyasında hikmet, ilahi bilgeliğin ifadesi olarak inançla bağlantılı şekilde, Allah’ın dilediği doğrultuda fiil ve ahlâkı işaret eder. Halk felsefesi ya da halk hikmeti ise farklı medeniyetlerde özgün biçimlerde ortaya çıkmıştır; Sümerlerde meseller ve nasihatlar,

1 “Pendnâme”, Dânişnâme-yi Cihân-i İslâm/DCİ, Tahran 1379 hş, B/V, 764.

Mezopotamya'da İlahî ve beşeri bilgilerin karışımı olarak gelişirken, Eski Mısır'da eğitim ve nasihatle tanımlanmış, Hint felsefesinde riyazete dayalı ruhsal temas olarak, Çin'de ise doğa ve insan bilgisi aracılığıyla yaşamı yönlendirme anlamı taşımıştır. Doğu felsefesi ile halk hikmeti, Batı felsefesinden önemli ölçüde ayrılır; Batı'da bilgi yaşam pratiğinden ayrılırken, Doğu'da bilmek yaşamayı ve eylemi gerektirir. Bu anlayışa göre, insanın varoluşunu gerçekleştirmesinde doğa, çevre, insanın kendi iç bilgisi ve tefekkürü hayati öneme sahiptir (Connerton, 2014, s. 15-19). Halk felsefesi açısından insanın kendini bilmesi ve düşünmesi, canlılık ve varlık açısından zorunludur. Öte yandan, M. Önal'a göre halk hikmeti, ilk medeniyetlerden günümüze kadar tecrübe temelli günlük yaşantıdan din ve ilahiyat konularına kadar geniş bir alanı kapsar (2007, s.115-116). Türk halk felsefesi ise coğrafya, inanç ve ekonomik koşullarla şekillenen yaşam pratikleriyle belirlenmiştir. Böylece, halk hikmeti farklı kültürlerde evrensel bir anlayış olarak hem bireysel hem toplumsal yaşamın temel unsurlarını biçimlendirmiştir.

2. Geleneksel Halkbilim Çalışmaları ve Halk Felsefine Yönelimin Tarihçesi

Halkbilim (folklor), toplumların sözlü, yazılı, görsel ve işitsel kültürel ürünlerini inceleyen bir disiplindir. Masallar, destanlar, efsaneler, atasözleri ve halk müziği gibi unsurlar, toplumun kolektif belleğini ve düşünsel yapısını yansıtır. Dorson'a göre folklor, halkın geleneksel anlatılarını ve icralarını kapsayarak toplumsal normların aktarımında önemli bir rol oynar (1972, s. 5). Başlangıçta daha çok derleme ve tür tasnifiyle sınırlı kalan folklor araştırmaları, zamanla anlatıların arkasındaki değer ve düşünceler üzerine yoğunlaşmıştır. 1960'larda Amerika'da ortaya çıkan işlevsel halkbilim yaklaşımı, anlatıların anlamının bağlam içinde kavranabileceğini savunmuş; anlatının gerçekleştiği ortam, anlatıcı ve dinleyici gibi unsurları merkeze almıştır (Çobanoğlu, 2002, s. 237; Degh, 2001, s. 235). Freud'un psikanalitik yaklaşımı metinlerin psikolojik boyutunu incelerken, bu tür yöntemler halk anlatılarının felsefi derinliğini yeterince yansıtamamıştır (Çobanoğlu, 2000, s. 14).

Avrupa'da folklor araştırmaları, ulus-devletleşme süreciyle birlikte gelişmiş; Herder ve Grimm Kardeşler halk anlatılarını, milletlerin ortak ruhunu ve halk felsefesini yansıtmak amacıyla derlemiştir (Oğuz, 2013, s. 9;

Gümüş, 2019, s. 125). Finlandiya’da Kalevala destanı, ulusal kimliğin simgesi hâline gelmiştir (Gürçayır, 2007, s. 144). Türkiye’de ise halkbilim çalışmaları 19. yüzyıl sonlarında başlamış, Ziya Gökalp halk edebiyatını millî edebiyat ve felsefenin temel kaynağı olarak görmüştür (Teke, 2023, s.101; Zengin, 2020, s. 22). Uzun süre derleme ve tür ayrımıyla sınırlı kalan çalışmalar, Özkul ve Sacide Fikret Çobanoğlu gibi araştırmacıların katkılarıyla felsefi derinlik kazanmıştır (Ö. Çobanoğlu, 2000; S. Çobanoğlu, 2024a; Çobanoğlu, 2024b). Günümüzde folklor, sadece kültürel mirasın değil, halk felsefesinin de bir yansıması olarak ele alınmakta; bu anlatılar ulusal kimlik ve kolektif bilincin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Ziya Gökalp’e göre Türk felsefesi, yalnızca yazılı eserlerde değil, taş kitabelerden halk şirine kadar birçok sözlü kültür ürününde yaşamaktadır (1976, s. 25).

2.1.Halk Felsefesinin Temel Özellikleri ve İşlevleri

Halk felsefesi, bir toplumun dünya görüşünü ve davranış biçimlerini şekillendiren, kültürel bir bağlamda oluşmuş örtük ve yaygın düşünce sistemidir. İnsanların yaşam tarzlarını ve toplumsal reflekslerini belirleyen bu düşünsel yapı, bireysel değil, kolektif bir algılama ve yorumlama biçimi olarak karşımıza çıkar (Cevizci, 2002, s. 742). Halk felsefesi, coğrafya, iklim ve toplumsal yapı gibi etkenlerle biçimlenir ve zaman içinde değişime açık olmakla birlikte temel değer ve normlarını korur (Platon, 2000, s.27-32).

Halk felsefesi, bilim felsefenin aksine sözlü kültür içerisinde şekillenir ve toplumun ortak tecrübelerini aktarır (Erdoğan, 2012, s. 88). Halk felsefesi, yaşamın pratik yönlerine karşılık verir ve bu yönüyle masal, destan, efsane ve fıkra gibi folklor ürünlerinde somutlaşır. Bu anlatılar, bireylere hayatın zorluklarıyla başa çıkma, doğru karar verme ve toplumsal uyumu sağlama konusunda rehberlik ederken, aynı zamanda toplumun kolektif bilincini ve kimlik inşasını destekler (Cassirer, 2015, s. 56). Özetle halk felsefesi, bir milletin dünyaya, olaylara bakış açısını yansıtan ve günlük hayatın sorunlarına pratik çözümler sunan, toplumsal bir düşünüş biçimidir. Sözlü kültürdeki anlatılar aracılığıyla hayat bulan bu sistem, bireysel değil, toplumsal reflekslerin ve ortak bilincin ürünüdür. Bu nedenle halk felsefesinin incelenmesi hem kültürel mirasın hem de toplumun düşünsel yapısının/halk felsefesinin anlaşılması açısından büyük önem taşır.

2.2. Halk Felsefesinin oluşumunda Coğrafyanın ve Toplumsal Yapının Rolü

Coğrafya, insan hayatını biçimlendiren temel unsurlardan biridir. Bir bölgenin iklimi, su kaynakları ve coğrafi özellikleri, o bölgede yaşayan halkların yaşam tarzı ve düşünce yapısını doğrudan etkiler. Özellikle bozkır ikliminde yaşayan göçebe veya göçer evli toplumların ekonomisi, edebiyatı ve el sanatları, içinde bulundukları coğrafyanın dinamikleriyle şekillenir (Connerton, 2014, s. 92-95; Özel, 2021, s. 42). Bu yaşam biçiminde doğaya duyulan hassasiyet, hayvanların ihtiyaçlarının gözetilmesi ve düşman saldırılarına karşı sürekli hazırlıklı olma zorunluluğu, toplumların metafizik anlayışı, inançları ve güven duygusunu doğrudan etkiler (Göka, 2007, s. 124). Göçebe halklar, doğa kültürleriyle yaşadıkları mekânı kutsallaştırırken aynı zamanda bulunduğu coğrafyayı aşma arzusunu da taşımışlardır. Bu etkileşim, onların felsefi düşünce ve dünya görüşlerine yansımıştır.

Bozkır coğrafyasının sürekli değişen doğa koşulları, göçebe toplumların psikolojisini derinlemesine biçimlendirmiştir. Çevrelerindeki düşman tehditlerine karşı geliştirdikleri savaşçı özellikler ve hızlı hareket kabiliyetleri, bu toplumların inanç ve yaşam felsefesini şekillendirmiştir. Örneğin, Altay-Moğolistan çevresinde küçükbaş hayvancılığa elverişli bozkır coğrafyası, bölge halkının ekonomik yapısını ve hayat felsefesini belirleyen temel bir unsurdur. Jean-Paul Roux (2007, s. 43) halk felsefesinin doğayla şekillenişini bu bağlamda şu şekilde ifade eder:

“Maddi ve manevi sağlamlık; yüksek onur; verilen söze sadık kalmak, ihanet edenlere karşı acımasızlık; ırkçılığın yokluğu; çok belirgin bir askeri anlayış ve buna özel nitelikler; gözü peklilik; savaşanlar arası dayanışma; üste kesin itaat; kendisinin ve başkalarının yaşamını hiçe saymak; idarecilik ve muhasebe anlayışı; arşivleme konusunda özel eğilim; toplumsal sınıfların çok güçlü bir biçimde yapılandırılmış olmasına rağmen bir sınıftan diğerine geçmede kolaylık; bilim ve sanat koruyuculuğu sevgisi; büyük mimarlık başarıları; din alanında bitmek tükenmek bilmeyen bir merak ve örgütlenme çabası, hoşgörü, tasavvuf merakı ve bir tür alaycı kuşkuculuk. Zihniyet, dilin yansıması (ya da dil, zihniyetin yansıması) olduğuna göre, bu özelliklerin aynı zamanda Türkçenin özellikleri olduğunu söylememiz yadırganmamalıdır”.

Roux'un halk felsefesini dilden hareketle tanımlaması önemli olmakla birlikte eleştiriye açıktır. Türklerin genel özelliklerine dair bazı tespitleri tam olarak doğru değildir ve bu nedenle bazı kritik noktaların vurgulanması gerekmektedir. Örneğin, göçebe yaşam biçiminde belirgin bir sınıfsal ayrımın olması zordur, çünkü Türk toplumunda katı bir sınıf yapısı bulunmamakta ve hiyerarşi geçişkendir. Roux'un bahsettiği "sınıfsal ayrım" muhtemelen yöneten ve yönetilen arasındaki hiyerarşik ilişkidir, ancak bu durum Türk toplumunda katı bir sınıfsal yapı anlamına gelmez. Bir diğer tartışılmalı nokta ise Roux'un Türk halklarının kendilerinin ve başkalarının yaşamlarını hiçe saydığı yönündeki ifadesidir. Bu yorum, alp tipinin toplumsal birlik ve bütünlüğü korumak adına bireysel yaşamını riske atması anlamına gelir, yani toplumsal çıkarların bireysel arzuların önünde tutulduğu bir kolektivizmi yansıtır (Göka, 2007, s. 34-66; Ülken, 2014, s. 46-61). Bu yaklaşım bireysel yaşamın değersizliğini değil, toplumsal varoluş için yapılan fedakârlığı ifade eder. Dolayısıyla coğrafya başta olmak üzere yaşam biçimimi, ekonomi, toplumsal yapı halk felsefesini de doğrudan etkiler.

Halkların yaşadıkları coğrafya ile ekonomik ve düşünsel sistemleri arasında doğrudan bir ilişki vardır ve bu ilişki edebiyat, sanat ile folklor ürünlerinde kendini gösterir; milletlerin ahlak felsefesini yansıtarak bireysel çıkarların üzerinde toplum yararını gözetmenin erdemli bir toplumun temel felsefi ilkesi olduğunu ortaya koyar. Göçebe toplumların doğayla ilişkisi, halk felsefesinin yani anlam dünyasının bir yansıması olup sanat bu yansımanın somut ifadesidir. Göçebe yaşamın getirdiği sanat anlayışı genellikle işçiliği düzenli, hafif ama değeri yüksek eserlerin üretimine yönelmiş; el sanatları, çadır mimarisi, dokuma ve zengin sözlü edebiyat biçimlerinde ortaya çıkar. Örneğin Türklerin plastik sanatları, edebi metinleri ve sözlü anlatılarında halk felsefesinin etkisi açıkça izlenir. Anlatım araçları -hareket, imge, ses ya da söz- bir balta veya bıçak kadar önemli olmuş; Fischer'e göre (2020, s. 48), bu araçları bulan insan doğa üzerinde hafızasını oluşturmuş ve güç kazanmıştır. Edebiyatta yer alan halk anlatıları ise kadim bilginin ve bilgeliğin, yani halk felsefesinin yansıdığı en eski söylem biçimleridir.

2.3. Halk Felsefesinin Edebiyata Yansıması

Sanat ve edebiyat, halkın dünya görüşünü, bilgi birikimini ve değer sistemini yansıtan güçlü anlatım biçimleridir. Halk felsefesi, sadece soyut bir düşünce biçimi değil, aynı zamanda sanatsal üretimlerle somutlaşan

kolektif bir bilinçtir. Çetinkaya'ya göre halk anlatıları, bilimsel açıklamaların ötesine geçerek duygu, sezgi ve deneyimle şekillenen bir anlayışı temsil eder (2012, s.32-33). Bu yönüyle sanat, kültürle yoğrulan ve düşünsel derinlikle şekillenen bir üretim alanı olarak karşımıza çıkar (Elçin, 2014, s. 3; Taşdelen, 2013, s. 12). Türk halk felsefesi de bu üretim sürecinde şiirden el sanatlarına kadar pek çok kültürel formda yaşam bulur. Tekke-tasavvuf ve halk edebiyatı ürünleri, halkın yaşamı nasıl algıladığını, hangi değerleri benimsediğini ve nasıl bir insan ideali taşıdığını görünür kılar (Kemikli, 2017, s. 15).

Masal, destan, efsane ve fıkra gibi anlatılar, halkın tarihsel deneyimlerinden süzülen yaşam bilgisini taşıyan sözlü formlardır. Bu türler, yalnızca eğlence değil; aynı zamanda eğitim, değer aktarımı ve kültürel süreklilik açısından da işlevseldir. Halkın kolektif hafızasını şekillendirirken, halk felsefesinin düşünsel temellerini de aktarırlar. Edebiyat, geçmiş ile gelecek arasında köprü kurarak halk felsefesinin kültürel kodlarla yaşamasını sağlar (Boratav, 2017, s.19; Göka, 2007; Güleç, 2018, s. 20; Mengüşoğlu, 2017, s. 271). Halk felsefesi, doğrudan yaşantı ve deneyime dayanan sezgisel bir düşünme biçimi olarak sistematik felsefeden farklı bir zemin üzerinde yükselir. Bu yapı, folklor ürünleri aracılığıyla estetik bir form kazanarak kuşaktan kuşağa aktarılır (Bascom, 2010, s 73).

Folklor ile halk felsefesi içerik ve işlev açısından birbirini besleyen yapılardır. Sözlü anlatılar, halkın doğaya, topluma ve yaşama dair tecrübelerinden süzülen değerleri estetik biçimlerde yansıtır. Wittgenstein deyim ve atasözlerinde felsefi izler görürken (2017, s. 116), Geertz folklor ürünlerini halkın dünya görüşünün aynası olarak değerlendirir (1973, s. 45-46). Durkheim'ın kolektif bilinç kavramı çerçevesinde ise bu anlatılar, toplumun ortak değerlerini ve normlarını inşa eden zihinsel yapılar olarak yorumlanabilir (2006, s. 189). Halk edebiyatı bu anlamda sadece bir anlatı türü değil, halkın etik, estetik ve ontolojik düşüncelerini yansıtan kültürel bir zemindir. Sanat, halk felsefesinin sembolik anlatım alanı olurken; sanatçı, geleneksel bilgeliği estetik yapıya dönüştüren kişidir. Bu bağlamda halk felsefesi, bilgi sistemi olmanın ötesinde bir anlam üretme biçimi hâline gelir. Modern eğitimde halk felsefesine ait unsurların kullanımı ise kültürel bilinç ve eleştirel düşünmenin gelişimi açısından önemli bir olanak sunar.

3. Halk Felsefesi Bağlamında Folklor Ürünlerinin Yeri

Halk felsefesi, yaşama, ölüme, doğaya, bilgiye ve topluma ilişkin halkın gündelik gözlemlerinden beslenen sezgisel ve kolektif bir düşünme biçimidir. Sistematik felsefenin soyut ve bireysel kuramlarının aksine, doğrudan yaşantıya, deneyime ve sözlü kültür ortamına dayanır (Gilson, 2007, s. 554; Horkheimer, 2005, s. 141-466; Hume, 2015, s. 59; Popper, 2010, s. 185; Ricoeur, 2012, s. 112-114; Ülken, 2014, s. 203). Bu düşünsel yapı, folklor ürünleri aracılığıyla estetik bir form kazanarak kültürel bellekte korunur ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Masal, destan, efsane ve fıkra gibi sözlü anlatılar, halkın yaşam karşısındaki tutumunu ve değer sistemini yansıtan kültürel taşıyıcılardır; sadece eğlence değil, eğitici ve ahlakî işlevler de görürler.

Halk felsefesi, folklor ürünlerinin yalnızca yüzeysel motiflerinde değil, derin yapısında ve gizli/örtük anlam sistemlerinde görünür olur. Bu bağlamda halk edebiyatı, halkın etik, estetik ve ontolojik görüşlerini yansıtan temel estetik formlardan biridir. Sanat ve edebiyat, halk felsefesinin sembolik anlatı alanlarıdır; anlatıların yüzeysel içeriğini aşarak kültürel anlam derinliklerine ulaşmayı sağlar. Sanatçı, geleneksel bilgeliği seçerek estetik yapıya dönüştüren kişidir. Bu süreçte halk felsefesi, sadece bilgi sistemi değil, anlam üretme ve paylaşma biçimine dönüşür. Modern eğitimde halk kültürü ve halk felsefesine ait öğelerin kullanımı, kültürel bilinç ve eleştirel düşünmenin gelişimi açısından önem taşır. Ayrıca halk felsefesi, değişen dünyada kültürel köklerle bağ kurmak isteyen toplumlar için hem tarihsel miras hem de bugünü anlamlandırmada etkin bir rol oynar.

3.1. Anlatmaya Bağlı Folklor Ürünlerinde Halk Felsefesi

Folklor ya da halk edebiyatı ürünleri anlatmaya, söylemeğe ve göstermeye bağlı olarak tasnif edilir. Sözlü kültür ortamında bu anlatı türleri toplumsal yaşamı ve düşünceyi şekillendiren belli başlı unsurlardır. Anlatmaya bağlı folklor ürünlerinden masal, destan, efsane, fıkra sosyokültürel hayatta toplumun değerler dünyasını, davranış örüntülerini yansıtır, ayrıca pratik halk düşüncesini/felsefesini bireylere aktarır ve onlarda davranış değişikliğine neden olur.

3.1.1. Masal

Masallar, olağanüstü bir zaman ve mekânda geçen, kahramanlarının çoğunun başka dünyalara ait olduğu anlatı formlarıdır. Toplumun değer dünyasını idealize ederek iyi-kötü ikiliği üzerinden bireylere aktarılır (Sakaoğlu, 2002, s. 11). Bu yönüyle masallar hem bölgesel hem de evrensel halk

felsefesini yansıtarak, toplumun siyaset, ahlâk ve hukuk değerleri ile felsefesini çeşitli açılardan yansıtır.

Siyaset felsefesi, birey ve devlet arasındaki normatif ilişkileri sorgulayan; adalet, özgürlük, iktidar ve meşruiyet gibi temel kavramları ele alan bir disiplin olup, Platon'un *Devlet* (2010, s. 95-98), Aristoteles'in *Politika* ve *Nikomakhos'a Etik* (2016, s. 123) gibi eserleriyle temellenmiş; Hobbes, Locke ve Rousseau'nun toplumsal sözleşme kuramlarıyla modernleşmiştir (Kymlicka, 2002, s. 53-97; Wolff, 2006, s. 7-31). Günümüzde siyaset felsefesi, çokkültürlülük, kimlik politikaları ve eşitlik gibi güncel toplumsal sorunları da kapsayarak, sadece mevcut düzenin analizinden öte adil ve eşit bir toplum idealinin gerçekleşmesini amaçlamaktadır (Foucault, 2007, s. 167-169). Halk anlatıları, özellikle masallar, bu siyasal bilinç, adalet anlayışı ve otoriteye bakışı sembolik olarak görünür kılar; "iyiliğin ödüllendirilmesi" ve "kötülüğün cezalandırılması" temaları halkın temel sosyal yargılarını yansıtır (Demirci & Koçak, 2024, s. 27). Masallarda kahramanın haksızlık karşısında direnip başarıya ulaşması, adaletin halk zihninde nasıl kodlandığını gösterir (Ricoeur, 2012, s. 269-272; Ülken, 2014, s. 24-61).

Halk felsefesinin diğer alt disiplinleri olan ahlak ve hukukla da doğrudan ilişkilendirilen masallar, Kant'ın bireysel eylemleri evrensel yasa ilkesine göre değerlendirme çağrısını (1982, s. 45), Aristoteles'in erdem anlayışını (2016, s. 123) ve Cicero'nun doğa hukuku kavramını (2015, s. 112) somutlaştırır. Masallar, halkın sezgisel hukuk anlayışını, adalet beklentisini ve kötülüğe karşı verilen mücadeleyi sembolize eder (Horkheimer, 2005, s. 469). Kısaca, masallar Platon'dan Aristoteles'e, Locke'tan Kant'a kadar birçok felsefi düşüncenin halk düzeyinde karşılık bulduğu anlatılardır. Masallar geleneksel tanımların aksine bir eğlence anlatıları değildir, toplumsal eşitlik, özgür irade ve iyi-kötü ayırımına dair halk felsefesinin taşıyıcısı olarak toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlarlar (Bergson, 2011, s. 99). Bu nedenle masallar, halk felsefesi bağlamında toplumun siyasal ve ahlaki değerlerini anlamak için önemli kültürel ve düşünsel kaynaklardır.

Örneğin *Güneşle Aym Haracı*² adlı masalın temelinde, halk felsefesine özgü olarak insan iradesi ile kader arasındaki gerilim yer alır. "Yazılan yazı bozulmaz" ifadesi, evrensel düzen ve alın yazısına duyulan inancı

² Masalın tam metni için Sakaoglu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Akçağ yayınları, adlı kitabın: 334-335 sayfalarına bakabilirsiniz.

simgelerken padişahın delikanlıyı öldürtme isteği, bu kader anlayışına karşı çıkan otoriter iradeyi temsil eder. Ancak masal, kader karşısında çaresizliği değil, sabır, inanç ve erdemli duruşla kaderin nasıl gerçekleştiğini vurgular. Küçük kızın, delikanlıyı kurtarmak için nameyi/mektubu değiştirmesi bireysel ahlaki müdahalenin bir örneği olarak öne çıkar. Delikanlının zorluklara rağmen görevini tamamlaması ise halk ahlakında önemli bir yere sahip olan kararlılık, sadakat ve sabra dikkat çeker.

Siyaset felsefesi açısından masal, mutlak otoritenin sınırlarını tartışır. Padişahın ölüm emri, keyfi yönetim ve tahakküm örneğidir, kozmik düzenin varlığına yapılan vurgu, dünyevi otoritelerin ancak ilahî adalete uygun yapıldığında meşru sayılacağını gösterir. Padişahın Güneş ve Ay'dan haraç istemesi, yetkisini doğaüstü düzeye taşıma çabasıdır, ancak evrensel düzenin sesiyle söz konusu istek engellenir. Bu durum, halkın siyasi otoriteye ilişkin bilinçaltındaki sınırları ve adalet beklentisini ifade eder.

Hukuk felsefesi bakımından bu masal, yazılı emir ile adalet arasındaki farkı ortaya koyar. Padişahın cellat başlarına verdiği emir, pozitif hukukun simgesiyken küçük kızın bu emri değiştirmesi doğal ve vicdanî hukukun devreye girmesi anlamına gelir. Delikanlının görevi tamamlaması ile ilahî adalet padişahın iktidarını sınırlar ve hakkaniyet sağlanır. Böylece masal, adaletin yalnızca resmi kurumlarca değil, toplumsal vicdan ve kozmik dengeden de beslendiğini gösterir. Sonuç olarak *"Güneşle Ayın Haracı"* masalı, halkın kader, adalet, erdem ve kozmik düzen anlayışlarını iç içe işleyerek, siyaset, hukuk ve ahlak felsefesi açısından toplumun genel kabullerini, değerlerini, normlarını ortaya koyar.

3.1.2. Destan

Destan, sözlü anlatı formları içinde yer alan ve tarihi gerçekliklerin etkisiyle ortaya çıkmış, sözlü kültür çağının tarihi manzum aktarım biçimidir. Olağanüstü olaylar içerirken, tarihsel gerçeklikler de doğrudan ya da dolaylı olarak ele alınır. Destanın kahramanı, idealize edilmiş toplum değerlerinin ve davranış örüntülerinin temel sözcüsüdür. Bu anlatılarda toplum ve millet olmanın, bu yolda verilen mücadelenin önemi vurgulanır.

Halk felsefesi açısından destanlar, toplumsal yapıyı, ahlaki değerleri ve normları yansıtırma işlevi görür. Öncelikle, ortak kültürel ve etik değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayarak toplumsal düzenin korunmasına katkıda bulunurlar (Popper, 2010, s. 13-14; Ricoeur, 2012, s. 388).

Kahramanlık, cesaret ve adalet gibi temalar, destanlarda sıkça işlenen motiflerdir; bu sayede halk, doğru ile yanlış arasındaki ayrımı öğrenir (Comte-Sponville, 2024, s. 69-89). Destanlar özellikle ahlak felsefesinin aktarıldığı önemli anlatılar olup, Türk destanlarında kahramanların adaletin sağlanması ve kötülüğün cezalandırılması gibi hukuksal temalarla halkın değer ve normlarını ortaya koyduğu görülür (Hume, 2015, s. 78-79). Ayrıca, destanlar toplumsal kimliği pekiştirir, halkın ortak tarih, dil ve kültüre ait aidiyet duygusunu güçlendirir. *Oğuz Kağan Destanı* gibi eserler, toplumu bir arada tutan ve ortak değerler etrafında dayanışmayı sağlayan tarihi anlatılar olarak öne çıkar. Siyasal ve toplumsal yapının anlaşılmasında destanlar önemli eğitim araçlarıdır. Toplumun hukuk felsefesini hem doğrudan hem dolaylı olarak işler, kahramanlar genellikle adalet anlayışına uygun hareket eder ve böylece halkın siyasal düzen ve güç ilişkileri hakkındaki düşüncelerini yansıtır (Comte-Sponville, 2024, s. 69). Kahramanların zorluklarla mücadele edip toplum için yaptığı fedakârlıklar, bireylerin toplumsal rollerini tanımlamada belirleyici olur (Yetmen, 1958, s. 62).

Örneğin *Oğuz Kağan Destanı*³, Türk halk felsefesinin mitolojik kökenlerini yansıtan en önemli sözlü anlatılardan biridir. Destanda geçen olaylar yalnızca kahramanlık ve fetih anlatıları olmaktan öte halkın dünya görüşünü, değerlerini ve toplum idealini şekillendiren sembolik bir anlam katmanı taşır. Oğuz Kağan'ın doğaüstü niteliklerle donatılmış bir lider olarak halkını bir araya getirmesi, göçebe Türk topluluklarının ortak bir kimlik ve ahlaki düzen arayışının anlatı düzeyindeki temsili olarak okunabilir. Bu bağlamda halk felsefesi, doğrudan öğüt vermeyen ama olaylar ve kişilikler üzerinden "*nasıl yaşanmalı*" sorusuna cevap arayan bir düşünme biçimine dönüşür. Oğuz Kağan'ın adaletli, cömert, cesur ve ileri görüşlü olması, halk tarafından "*ideal insan*" ve "*kut sabibi lider*" olarak idealize edilir. Bu Türk halkının iyilik, erdem ve düzen anlayışının destan aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığını göstermektedir.

Siyaset, hukuk ve ahlak felsefesi açısından değerlendirildiğinde, Oğuz Kağan'ın hükümdarlığı, toplumsal bir kabule dayanan meşruiyet alanını tanımlar. Oğuz Kağan, yalnızca savaştan bir komutan değil ayrıca halkını birleştiren, yasa koyan ve yönetim ilkeleri belirleyen bir kahramandır. Onun

³ Ayrıntılı bilgi için metne bakınız: Bang, W & Arat, R. R.(1936). *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul.

yönetimi, otoritenin keyfi değil, kutsal, adaletli ve halk yararına olması gerektiği fikrine dayanır. Bu noktada “kut” anlayışı, yani Tanrı tarafından verilen yönetme yetkisi, hem ahlaki hem de hukuki bir sorumluluğu beraberinde getirir. Oğuz Kağan’ın oğulları arasında ülkeyi adilce paylaşılması, hukuk felsefesi bağlamında mülkiyet, miras ve egemenlik ilkelerinin erken bir temsili olarak okunabilir. Ahlak felsefesi açısından ise Oğuz’un tüm yaşamı boyunca sergilediği davranış örüntüleri -halkına karşı merhametli, düşmana karşı cesur, dostlarına sadık olması- erdemli yaşamının sözlü kültürdeki güçlü bir örneğidir. Böylece destan, bireyin ve toplumun nasıl bir ahlaki düzen içinde yaşaması gerektiğine dair halkın sezgisel ve davranışsal bilgeliğini anlatıya dönüştür.

3.1.3. Efsane

Efsaneler, toplumun kutsal kabul ettiği, inanca dayalı anlatılar olup belirli bir fenomenin veya olgunun nasıl ortaya çıktığına dair açıklamalar sunar. Bu yönüyle efsaneler, yalnızca mitolojik içerik taşımaz, aynı zamanda toplumun değerler sistemini yansıtan ve bireylerin davranışlarını şekillendiren örtük mesajlar içerir. Toplamlar bu anlatılara kültürel ve manevi bir anlam yükleyerek onları kuşaktan kuşağa aktarır.

Efsaneler, sosyokültürel değerlerin korunması, ahlaki normların yerleşmesi ve kutsal olana bağlılık gibi temel ilkelerin pekiştirilmesinde işlevseldir. Bu yönüyle, halk felsefesi ve ahlak felsefesi açısından önemli bir metin türü olarak değerlendirilir (Aydın, 1997, s. 15; Çalışlar, 1989, s. 157). Efsaneler, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi, adalet ve doğruluk gibi kavramları, hem bireysel hem de kolektif düzeyde anlamlandırmaya katkı sağlar.

Halk felsefesi bağlamında efsaneler, toplumsal kimliği inşa eder, değerleri aktarır ve dayanışma kültürünü destekleyerek toplumsal düzenin korunmasına katkıda bulunur. Kahramanlık, adalet ve cesaret gibi temalar, halkın etik kodlarını somutlaştırır; bireylerin doğru ile yanlış ayırt edebilmesine yardımcı olur (Ricoeur, 2012, s. 112-113). Türk efsanelerinde, bu değerler genellikle adaletin tesisi, kötülüğün cezalandırılması ve toplum yararının ön planda tutulması gibi evrensel ilkeler üzerinden temsil edilir (Alptekin, 1993, s. XI).

Efsane kahramanları çoğunlukla fedakârlık, cesaret ve adalet gibi erdemlerle donatılmıştır. Bu kahraman figürleri, toplumun kolektif bilincini şekillendiren semboller hâline gelir. Comte-Sponville’ye (2024, s. 121-128)

göre, efsaneler toplumun ahlaki sorumluluklarını pekiştiren normatif bir çerçeve sunar. Aynı şekilde, Ülken (2014, s. 44-45), efsanelerin bireylerin erdemli davranış kalıplarını içselleştirmesinde önemli bir rol oynadığını belirtir. Seyidoğlu (1985, s. 3) ise efsanelerin toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirerek bireyleri adalet ve toplumsal kurallara saygılı olmaya yönlendirdiğini ifade eder. Özetle efsaneler, yalnızca kültürel anlatılar olarak değil, ayrıca toplumların felsefi düşünce sistemini, ahlaki normlarını ve adalet anlayışlarını şekillendiren, bireylere toplumsal sorumluluklarını hatırlatan kutsal anlatılardır (Searle, 2016, s. 152-153). Bu bağlamda, efsaneler halkın değerler dünyasını anlamada ve bireylerin bu değerlerle kurduğu etkileşimi çözümlemede temel kaynaklardandır.

Örneğin Yozgat'ın Cehrilik bölgesine ait Gelin Kaya efsanesi⁴ (Sakaoğlu, 1976, s. 20-21), olağanüstü olaylar aracılığıyla halkın tarihsel deneyimlerinden süzülen ahlaki, toplumsal ve dinî değerlerini sembolik bir dille ortaya koyar. Eşkıyalar tarafından saldırıya uğrayan bir düğün alayının sonunda gelin ve eşkıyaların taş, damadın ise kuşa dönüşmesi, sadece trajik bir olay örgüsünü değil, halkın adalet arayışını ve inanç temelli varoluşsal duruşunu ortaya koyar. Bu anlatı, halk kültüründe kötülüğe karşı masumiyetin ve onurun nasıl yüceltildiğine dair güzel bir örnektir.

Ahlâk felsefesi bağlamında, bu efsanede iki karşıt duruş çarpıcı şekilde mukayese edilir; masumiyet ve sevgiyle temsil edilen gelin ile damat, bireysel çıkar uğruna şiddete başvuran eşkıyalara karşı konumlandırılır. Gelin ile damadın "*ya taş et ya kuş et*" duası, fiziksel varlığı feda ederek ahlaki bütünlüğü koruma arzusunu ifade eder. Gelinin gözyaşlarından doğan laleler ise halk belleğinde acıdan türeyen estetik ve erdemin bir metaforu haline gelir. Siyaset felsefesi açısından ise anlatı, otorite boşluğunun doğurduğu güvensizliğe ve kaotik duruma vurgu yapar. Eşkıyalığın varlığı, Hobbes'un "doğa

⁴ "Yozgat'taki Nohutlu Tepesi'nin arkasında bulunan Cehrilik yakınlarında deveye binmiş geline benzeyen kayalar bulunmaktadır. Bu kayalara "Gelin Kayası" denir. Efsaneye göre köyün birinden gelin alayı gelmektedir. Eşkıyalar gelin alayını çevirirler. Niyetleri kervandaki gelini alıp esir pazarında satmaktır. Gelin alayının erkekleri eşkıyalarla vuruşurlar ve hayatlarını kaybederler. Eşkıyalar, gelini ve damadı yakalamak üzeredirler. Yakalanacaklarını anlayan gelin ve damat Allah'a dua ederler. "Allah'ım bizi bu eşkıyaların eline düşürme, bizi ya taş et, ya kuş et" duaları kabul olunur. Güzel gelinle birlikte eşkıyalar, develer ve atlar oracıkta taş olurlar. Damat ise kuş olup gökyüzüne uçuverir."

durumu” kavramıyla örtüşen, hukuk ve düzenin işlemediği bir ortamı yansıtır (2007, s. 94). Bu nedenle ilahî müdahale, dünyevi otoritenin yerine geçen adalet arayışının bir sonucu olarak belirir. Hukuk felsefesi yönünden ise bu efsane, ayrıcalıklı hukuk yerine ilahî adaleti ön plana çıkarır. Eşkıyaların dünyevi yaptırımla değil, doğaüstü bir cezayla karşılaşması, halkın vicdanında adaletin yalnızca yasayla değil, aynı zamanda inançla da sağlanabileceği gösterir. Taşa dönüşen eşkıyalar, ilahî bir adalet anlayışının ceza yönüyle anlatıya dönüşmesidir. Sonuç olarak “*Gelin Kayası*” efsanesi geleneksel bir halk anlatısı olmakla birlikte aynı zamanda ahlaki değerlerin, siyasal otorite beklentilerinin, adalet düşüncesinin işlendiği ve halk felsefesini yansıdığı tarihsel bir gerçekliğe dönüşmüştür.

3.1.4. Fıkra

Fıkralar, gündelik hayatın hemen her konusunu içine alan bir halk felsefesi anlatı formudur. Yıldırım’a göre, fıkraların temel özelliği sosyal ve beşerî eksiklikleri, çarpıklıkları ve gülünç durumları tezatlarla birlikte ince bir mizah, keskin bir istihza ve hikemî bir söylemle, genellikle bir tipe bağlayarak güçlü bir üslupla aktarmalarıdır (1993, s. 333). Bu yönüyle fıkralar, toplumun geleneksel dünya görüşünün yanı sıra ahlak, hukuk, doğa ve siyaset felsefesi gibi pek çok düşünsel ve pratik bilgiyi bünyesinde taşır ve koruyarak gelecek kuşaklara aktarır.

Fıkralar, halk felsefesi, hukuk felsefesi ve ahlak felsefesi açısından önemli kültürel aktarım araçlarıdır. Halk felsefesi bağlamında, toplumların değerlerini, normlarını ve kültürel anlayışlarını eğlenceli bir dille yansıtarak bireylerin toplumsal yapıya adaptasyonunu gösterir. Toplumsal güç ilişkileri, eşitlik anlayışı ve adaletin halk arasındaki yeri, fıkralarda eleştirel ve mizahi bir şekilde işlenir. Kocabaş (1981, s. 59) fıkraların halkın kolektif bilincini şekillendiren önemli öğeler olduğunu vurgular ve bireylerin bu anlatılarla toplumsal değerlerle etkileşim kurduğunu belirtir. Hukuk felsefesi açısından fıkralar, adaletin, hukukun ve hak edenin ödüllendirilmesi ile kötülerin cezalandırılması gibi temaları işler, böylece halkın hukuk anlayışını ve toplumsal düzen normlarını yansıtır (Hume, 2015, 382).

Ahlâk felsefesi açısından ise fıkralar, doğru ile yanlış arasındaki farkları, erdem ile kötülük çatışmasını somutlaştıran anlatılardır. Genellikle iyilik yapanların ödüllendirildiği, kötülük yapanların ise cezalandırıldığı tipler üzerinden toplumun ahlaki değerleri aktarılır. Koçak vd. (2015, s. 88)

fıkraların toplumsal ahlak anlayışını pekiştiren ve bireylere doğruyu yanlıştan ayırmada rehberlik eden güçlü bir anlatı formu olduğunu savunur. Fıkralar sadece gündelik yaşamda karşılaşılan etik ve hukuki sorunları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun değerlerini, hukuki normlarını ve ahlaki anlayışlarını pekiştirir. Şenocak & Alsaç (2020, s.133-134) da fıkraların eğlencelik anlatılar olmaktan öte, toplumsal düzen ve bireylerin etik-hukuki sorumlulukları hakkında derin mesajlar sunduğunu belirtir. Böylece fıkralar, toplumsal yapıyı düzenleyen ve adaleti sağlamak için gerekli ahlaki değerleri güçlendiren önemli bir kültürel araçtır.

Nasreddin Hoca'ya atfedilen birçok fıkrada olduğu gibi *Kadıya Düşer*⁵ fıkrasında da (Sakaoglu & Alptekin, 2009, s. 177) halkın gündelik yaşamına ait bir olay üzerinden toplumun siyasi, ahlaki ve hukuki sorunları mizahi bir dille halk felsefesi açısından ele alınmaktadır. Fıkroda, bir köpeğin Akşehir'in ana caddesine pislemesiyle ortaya çıkan çevresel ve toplumsal sorun karşısında mahalle sakinleri, bireysel sorumluluktan kaçınarak suçu ve görevi birbirlerine yüklemeye çalışırlar. Bu durum, ahlak felsefesi bağlamında değerlendirildiğinde, bireylerin ortak yaşam alanına karşı duydukları ahlaki sorumluluklarının zayıflığına işaret eder. Toplumsal yaşamın sürdürülebilirliği, bireylerin kendi yükümlülüklerini üstlenmeleriyle mümkün olurken, fıkrada herkesin temizlik işinden kaçınması, ahlaki bireyselliğin toplumsal işbirliğine tercih edilmesini yansıtmaktadır. Bu durum, halk felsefesi açısından "imece" gibi kolektif dayanışma ve yardımlaşma gibi ahlaki değerlerin zayıfladığını ortaya koyar.

Siyaset felsefesi açısından fıkra, bireylerin çözüm üretmediği bir durumda siyasal otoriteye, yani kadıya başvurma eğilimini sergiler. Hoca'nın "*Burası ana yoldur, buranın pisiğini temizlemek de kadıya düşer*" ifadesi, kamusal sorunların çözümünde merkezi otoritenin işlevine yapılan bir göndermedir. Bu yaklaşım, halkın devletten ya da yerel yönetimden beklentisini ve otoritenin müdahalesine duyulan ihtiyacı yansıtır. Bu bağlamda fıkra, siyasal

⁵ Bir köpek Akşehir'in ana caddelerinden birisine pisler. Caddenin sağında ve solunda oturanlar, "Sen temizleyeceksin, ben temizlemeyeceğim" diye tartışırken Nasreddin Hoca üzerlerine gelir. Bunun üzerine cadde sakinleri; "Hocam, bu pisiği kim temizleyecek?" diye sorarlar. Hoca, şöyle bir düşündükten sonra; "Vallahi hemşerilerim burası ana yoldur, buranın pisiğini temizlemek de kadıya düşer." der.

iktidarın düzen sağlayıcı ve sorumluluk üstlenen rolünü mizahi bir çerçevede öne çıkarır. Aynı zamanda, halkın kendi içinde çözemediği sorunları üst otoriteye havale etme refleksi, siyaset felsefesinin temel sorularından biri olan “*otoriteye neden ihtiyaç duyarız?*” sorusuna halkın deneyimlediği bir olay üzerinden ders verir.

Hukuk felsefesi açısından bakıldığında ise bu fıkra, kamuya ait alanlarda meydana gelen zararların telafisi konusunda hukuki sorumluluğun kimde olduğuna dair bir tartışma başlatır. Nasreddin Hoca’nın kadıya işaret etmesi, sadece bir espri değil, aynı zamanda kamusal hizmetlerin yürütülmesinin hukuki olarak yerel yönetim veya devlet kurumlarına ait olduğunu dile getiren halk bilgelidir. Nasrettin Hoca burada, hukukun yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda düzenleyici ve yükümlülükleri belirleyici bir işlevi olduğunu da dile getirir. Bu yönüyle fıkra, halk arasında hukuk bilincinin nasıl şekillendiğine ve hangi sınırlar dâhilinde algılandığına dair önemli ipuçları verir. Özetle bu fıkra bireysel ahlaki sorumluluğun ihmal edildiği, toplumsal uzlaşının sağlanamadığı bir ortamda, siyasal ve hukuki otoritenin işlevinin halkın gözünden nasıl değerlendirildiğini göstermektedir. Bu fıkra, mizahın basit bir eğlence aracı olmaktan öte halkın gündelik yaşamına dair bilgiler vermekle birlikte haksızlıklara karşıda felsefi bir düşüncenin/eleştirilerin aracılığını yaptığı göstermektedir

Sonuç

Türk halk felsefesi, Batı düşünce geleneğinden farklı olarak soyut ve bireysel temellere değil, doğrudan yaşanmışlık ve pratik deneyimlere dayanan ortak bir bilgelik anlayışını temel alır. Bu bağlamda sözlü kültür ürünleri, sadece folklorik anlatılar olmaktan öte, ait oldukları dönemin ahlakî, siyasal ve hukuki düşünce biçimlerini yansıtan değerli felsefi metinlerdir. Masallar, destanlar, efsaneler ve fıkralar gibi halk anlatıları, halkın düşünsel birikimini, değer dünyasını ve toplumsal hafızasını ifade eden önemli felsefi anlatılar olarak karşımıza çıkar. Bu anlatılar aracılığıyla toplumlar, tarihsel deneyimlerini, kolektif yargılarını ve yaşam bilgelliğini kuşaktan kuşağa aktarmaktadır.

Çalışmada ele alınan halk anlatıları, yalnızca kültürel kimlik inşasında değil, aynı zamanda ahlak, siyaset ve hukuk felsefesi bağlamında da işlevsel roller üstlenmektedir. Masallar, ahlakî değerlerin ve normların içselleştirilmesinde model işlevi görürken; destanlar siyasal meşruiyet ve liderlik

algılarını şekillendirir. Efsaneler, kolektif hafızayı canlı tutarak toplumsal değerlerin kutsallıkla meşrulaşmasına katkı sağlarken, fıkralar günlük yaşam içinde eleştirel düşünceyi ve adalet anlayışını işler. Böylece halk anlatıları, toplumsal ahlakın, siyasal düşüncenin ve hukuki düzenin hem taşıyıcısı hem de yeniden üreticisidir.

Sonuç olarak, halk felsefesi geleneksel kültürel kodları koruyan ve toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan sosyokültürel değerlerle iç içe geçmiş bir düşünce sistemidir. Sözlü kültür ürünlerinin felsefi çözümlemelere dâhil edilmesi, hem halk felsefesi literatürünü zenginleştirecek hem de felsefenin gündelik yaşamla olan ilişkisini görünür kılacaktır. Halk anlatıları, edebî ve folklorik açıdan olduğu kadar tarihsel, kültürel ve düşünsel kaynaklar olarak ele alınmalı; ahlak, siyaset ve hukuk felsefesiyle ilişkili boyutları disiplinler arası bir yaklaşımla, özellikle felsefe, edebiyat, antropoloji ve eğitim bilimleri perspektifinden analiz edilmelidir.

Kaynaklar

- Alper, Ö. M. (2006). *Felsefenin Doğası*. Metropol Yayınları.
- Alptekin, A. B. (1993). *Fırat Havzası Efsaneleri (Metinler)*.
- Aristo. (2016). *Nikomakhos'a etik* (S. Gürkan, Çev.). Say Yayınları.
- Aristoteles. (2018). *Metafizik* (S. Babür, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Arslan, A. (2021). *Felsefeye giriş*. Serbest Akademi.
- Aydın, A. (1997). *Türklerin Felsefe Kültürüne Katkıları*. AKM Yayınları.
- Bascom, W. R. (2010). Folklorun Dört İşlevi (F. Çalış, Çev.). İçinde M. Ö. Oğuz & S. Gürçayır (Ed.), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* (ss. 71-86). Geleneksel Yayınları.
- Bergson, H. (2011). *Dinin ve Ahlâkın Kaynakları*. Umut Matbaacılık.
- Blackburn, S. (2012). *Felsefe: Birbirimizi Anlayabilir miyiz? Ve Diğer Büyük Sorular* (E. Akça, Çev.). Versus Kitap.
- Bolay, S. H. (2013). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (2017). *Folklor ve edebiyat –II–*. BilgeSu Yayınları.
- Cassirer, E. (2015). *Sembolik formlar felsefesi-I: Dil* (M. Köktürk, Çev.). Hece Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2019). *Felsefe Sözlüğü*. Say Yayınları.

- Cicero. (2015). *Doğa yasası üzerine* (H. Özdemir, Çev.). Kriter Yayınları.
- Comte-Sponville, A. (2024). *Büyük Erdemler Risalesi* (I. Ergüden, Çev.). İletişim Yayınları.
- Connerton, P. (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar*. Ayrıntı Yayınları.
- Çalışlar, Z. (1989). *Felsefenin Neresindeyiz*. Cem Yayınevi.
- Çetinkaya, B. A. (2012). *Yitik bilgi ve hikmet*. Nasihat Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Geleneksel dünya görüşü veya halk felsefesinin halkbilimi çalışmalarındaki yeri ve önemi üzerine tespitler. *Millî Folklor*, (45), 12-14.
- Çobanoğlu, Ö. (2002). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, S. (2024a). Ozanlık Geleneğinin Düşünsel Boyutları Bağlamında Felsefe ve Halkhayatı, Halk Felsefesi, Halkbilimi İlişkisi. *Türkoloji*, 119, 45-67. <https://doi.org/10.59358/ayt.1531553>
- Çobanoğlu, S. (2024b). Türk Halk Felsefesinde Kültürel Ergonomik Süreç Bağlamında Etik Kodların Olumsuz Dönüşümü. *Folklor/Edebiyat*, 30(118), 263-286. <https://doi.org/10.22559/folklor.2679>
- Çüçen, A. K. (2000). *Orta Çağ Felsefe Tarihi*. İnkılap Kitabevi.
- Çüçen, A. K. (2001). *Bilgi Felsefesi*. Asa Kitabevi.
- Degh, L. (2001). *Legend and belief: Dialectics of a folklore genre*. Indiana University Press.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2000). *Felsefe Nedir?* (T. Ilgaz, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Demirci, T., & Koçak, A. (2024). Anadolu halk masallarında ahlaki kötülük biçimi olarak ormana terk edilme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 25-35. <https://doi.org/10.70916/buefd.1591010>
- Dorson, R. M. (1972). *Folklore and Folklife: An Introduction*. University of Chicago Press.
- Duralı, Ş. T. (2011). *Felsefe-Bilimin Doğuşu: Aristoteles'te Canlılar ve Bilim Sorunu*. Dergâh Yayınları.
- Durkheim, É. (2006). *Toplumsal işbölümü* (Ö. Ozankaya, Çev.). Cem Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2012). *Halk felsefesi ve gündelik hayat üzerine*. Hece Yayınları.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2002). *Bilgelerin Dilinden*. Pencere Yayınları.

- Feyerabend, P. (1991). *Bilgi Üzerine Üç Söyleşi* (C. Güzel & L. Kavas, Çev.). Metis Yayınları.
- Fischer, E. (2020). *Sanatın gerekliliği* (C. Çapan, Çev.). Sözcükler Yayınları.
- Fodor, J. A. (1987). *Psychosemantics: The Problem of Meaning in the Philosophy of Mind*. MIT Press.
- Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi* (V. Urhan, Çev.). Birey Yayıncılık.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın Özü*. Ayrıntı Yayınları.
- Frolov, İ. (1997). *Felsefe sözlüğü* (A. Çalışlar, Çev.). Cem Yayınevi.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Gilson, É. (2007). *Ortaçağda Felsefe: Patristik Başlangıçtan XIV. Yüzyılın Sonlarına Kadar*. Kabalcı Yayınevi.
- Göka, E. (2007). *Türklerin psikolojisi*. Timaş Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslâmlaşmak, muasırlaşmak*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökberk, M. (1967). *Felsefe Tarihi*. Bilgi Yayınevi.
- Güleç, C. (2018). *Psikofelsefe*. Pusula Yayınevi.
- Gündoğan, A. O. (2018). Felsefe nedir ve felsefe ile varlığa, bilgiye ve değerlere bakmaktan ne anlaşılabılır? İçinde L. Bayraktar (Ed.), *Türk Felsefesi* (ss. 20-53). Kırmızılar Yayıncılık.
- Gürçayır, S. (2007). Finlandiya'da millî kimliğin gelişimi ve folklor. *Millî Folklor*, 74, 144-151.
- Hançerlioğlu, O. (1989). *Felsefe sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Hilav, S. (2008). *Felsefe Yazıları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan* (S. Lim, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Honer, S. M. & others. (2003). *Felsefeye Çağrı: Sorunlar ve Seçenekler* (H. Ünder, Çev.). İmge Kitabevi.
- Horkheimer, M. (2005). *Geleneksel ve Eleştirel Kuram*. Yapı Kredi Yayınları.
- Hountondji, P. J. (1983). *African Philosophy: Myth and Reality*. Indiana University Press.
- Hume, D. (2015). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* (E. Bayhan, Çev.). BilgeSu Yayınları.
- Kant, I. (1982). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi* (İ. Kuçuradi, Çev.). Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Kemikli, B. (2017). *Şiir ve hikmet*. Kitabevi Yayınları.

- Knobe, J. (2003). Intentional action and side effects in ordinary language. *Analysis*, 63(279), 190-194. <https://doi.org/10.1093/analysis/63.3.190>
- Kocabaş, S. (1981). *Bütüncül Türk Budunbilimine Doğru*. Pan Matbaacılık.
- Koçak, S., Özdemir, & M. (2015). Öğretmen Adaylarının Okul Yöneticiliğine Yönelik Tutumları Üzerinde Sosyal Girişimciliğin Rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3). <https://doi.org/10.17860/efd.55701>Sakaoğlu
- Korshunova, L. (2004). *Felsefe Nedir?* (V. Erenus, Çev.). Morpa Kültür Yayınları.
- Kutluer, İ. (1998). Hikmet. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 17, ss. 514-518). <https://islamansiklopedisi.org.tr/hikmet>
- Luck, G. (2011). *Köpeklerin Bilgeliği*. Say Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2017). *İnsan felsefesi*. Doğu Batı Yayınları.
- Muhtaroglu, N. (t.y.). *Aklın Üç Yüzü Eleştirel, Çok-Yönlü ve Yenilikçi Düşünce* (2022. bs).
- Oğuz, M. Ö. (2013). *Türk dünyası halkbiliminde yöntem sorunları*. Akçağ Yayınları.
- Ömerustaoğlu, A. (2004). *Bilgi Kuramı: Karl Popper'in Eleştirel Akılcılığı Üzerine*. Araştırma Yayınları.
- Önal, M. (2007). İslam düşüncesinde “hikmet” kavramları. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 113-122.
- Özdemir, E. (2003). *Halk edebiyatına giriş*. Bilgi Yayınevi.
- Özel, O. (2021). *Korku Felsefesi*. Ekrem Yayınevi.
- Öztürk, A. (2015). *Halk edebiyatı ve ahlak anlayışı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Platon. (2000). *Şölen*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Platon. (2010). *Devlet* (A. Aksoy, Çev.). İthaki Yayınları.
- Politzer, G. (2011). *Felsefenin Temel İlkeleri* (E. Esençay, Çev.). İlya Yayınevi.
- Popper, K. R. (2010). *Daha İyi Bir Dünya Arayışı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ricoeur, P. (2012). *Hafıza, Tarih, Unutuş* (M. E. Özcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Roux, J. P. (2007). *Türklerin tarihi* (A. Kazancıgil, Çev.). Kabalcı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1976). *101 Anadolu Efsanesi*. Damla Yayınevi.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. & Alptekin, A. B. (2009). *Nasrettin Hoca*. AKM Yayınları.

- Searle, J. R. (2016). *Bilinç ve Dil*. Litera Yayıncılık.
- Seyidoğlu, B. (1985). *Erzurum Efsaneleri*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şenocak, E., & Alsaç, F. (2020). İncili Çavuş fıkralarında kış taşlama miti. *Milli Folklor*, 16(127), 131-142.
- Şükrü, E. (2014). *Halk edebiyatına Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Taşdelen, V. (2013). *Felsefeden edebiyata*. Hece Yayınları.
- Teke, S. (2023). Türk halk bilgisi derneği ve çalışmaları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (Cumhuriyetin Yüzüncü Yılı Özel Sayısı)*, 95-105. <https://doi.org/10.56387/ahbvedebiyat.1185036>
- Topçu, N. (2014). *Felsefe*. Dergah Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2014). *Türk Tefekkür Tarihi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Wiredu, K. (1980). *Philosophy and an African Culture*. Cambridge University Press.
- Wittgenstein, L. (2017). *Felsefi Soruşturmalar* (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayıncılık.
- Yetmen, F. (1958). *Ablâkım Temeli Nefis Terbiyesidir*. Akın Matbaası.
- Yıldırım, C. (2004). *Ansiklopedik çağdaş felsefe sözlüğü*. Doruk Yayıncılık.
- Yıldırım, D. (1993). *Türk Bitiği*. Akçağ Yayınları.
- Yüksel, E. (1991). *Amidi Bilgi Teorisi*. İşaret Yayınları.

Ek. Masal tam metni:

“GÜNEŞLE AYIN HARACI”

“Bir varmış, bir yokmuş... Bir padişahın üç tane tane kızı varmış.. Bu kızların büyüklerini evlendirmiş, küçüğünü de bir delikanlı istermiş de padişah vermek istemezmiş.

Bu padişah bir gün lalasıyla seyahate çıkarlar. Epeyce dolaştıktan sonra geri dönerlerken uzaktan üç kişinin gelmekte olduğunu görürler:

"Lala, şu sağdan gelen büyük eniştem, soldan gelen de ortanca eniştem, ya ortalarındaki kim?"

Lala gülererek padişaha der ki: "Padişahım, o da...

Padişah lalasının gülmesine kızar: "Lala niye güldün?"

"Bir şey yok padişahım."

"Bir şey yoksa neye güldün?"

"Padişahım, yazılan yazı bozulmaz, kendine gel. O ortadaki de küçük kızını vermediğin delikanlıdır."

"Ben o yazıyı bozacağım!"

"Nasıl bozacaksınız padişahım, hiç yazılan yazı bozulur mu?"

Uzaktan gördükleri üç kişi bunların yanına yaklaşırlar. Padişah küçük kızını vermek istemediği delikanlıya bir name yazıp verir:

"Bu nameyi cellatbaşına götür, ver."

"Padişah nameye de yazar ki: "Ey benim cellatbaşlarım, bu delikanlı yanınıza akşam gelirse akşam, sabah gelirse sabah boynunu vurun!"

Bu delikanlı nameyi vermek için sarayın bahçesinden geçerken uykusu gelir, bir ağacın altına uzanıp uyur. Küçük kız da kendisini isteyen delikanlıyı bahçede görünce yanına gider. Koynundaki nameyi görüp alır. Okuyunca hemen nameyi değiştirmeye karar verir:

"Ey benim cellatbaşlarım, bu delikanlı yanınıza akşam gelirse akşam, sabah gelirse sabah, kızımı ona verin"

"Padişah gelince ne görsün, cellatbaşları kızını o delikanlıya vermemişler mi!

"Ben bu yazıyı bozarım!"

"Nasıl bozarsın padişahım, etme, yazılan yazı bozulmaz." "Yok, ben bozarım, bana küçük eniştemi çağırın!" Delikanlı padişahın huzuruna gelir:

"Buyurun padişahım."

"Sana kırk gün müsaade ediyorum, gidip bana ay ile güneşin haracını getireceksin."

Bu delikanlı yola çıkmış, az gitmiş uz gitmiş... İki yol ağzına gelmiş. Bakmış ki orada bir ihtiyar var, buna:

"Oğlum, der, nereye gidiyorsun?"

"Padişah beni ay ile güneşin haracını almaya yolladı."

"Eyyah, padişah seni çetine koşmuş, ay ile günün haracı bulunur mu?"

Bu ihtiyar Hızır'mış, bunu sırtına bindirip bir mağaranın kapısında gözlerini açtırır. Bunu günün doğduğu mağaranın kapısına bırakıp der ki:

"İçeri girince yanacaksın, ne kadar zor olursa olsun, yana yana gireceksin."

Delikanlı içeri girer, yandıkça daha da içirilere gider. İçerden bir ses gelir:

"Hey padişah! Kendine gel, yazılan yazı bozulmaz. Yoksa tahtını tacını başına yıkarım."

Delikanlı oradan çıkıp yine Hızır'ın yardımıyla yol ayrımına gelir. Hızır orada ona bir name verir. Delikanlı üçüncü günü padişahın masasına nameyi bırakır:

"Ne oldu, ben sana kırk gün demiştim, sen üç günde geri geldin?" "İsteddiğiniz nameyi getirdim, buyurun."

Padişah nameyi açıp okur, kendine gelir:

"Hakikaten de yazılan yazı bozulmazmış."

Padişah yeniden toy düğün yapıp kızını bu delikanlıya gönlüyle verir."

Öz: Halk felsefesi, bireysel değil kolektif yaşam deneyiminden doğan; sezgisel, pratik ve deneyime dayalı bir düşünce biçimi olarak sözlü anlatılarla kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu anlatılar, yalnızca kültürel değer taşıyıcıları değil, aynı zamanda toplumun normatif düzenini inşa eden felsefi metinlerdir. Bu çalışma, masal, destan, efsane ve fıkra türleri üzerinden halk felsefesinin ahlak, siyaset ve hukuk felsefesine nasıl katkı sunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türk halk edebiyatında yaygın olan bu anlatı türleriyle sınırlandırılmıştır. Bu türlerdeki erdem, adalet, liderlik, ihanet, ödül ve cezalandırma gibi temalar, halkın etik değerlerini, siyasal düzen algısını ve hukuki meşruiyet anlayışını yansıtır. Masallarda iyilik, destanlarda ideal lider, efsanelerde kutsal meşruiyet ve fıkralarda eleştirel adalet vurgulanır. Çalışma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş; seçilen anlatılar içerik ve biçim açısından analiz edilmiştir. Sonuç olarak, halk anlatılarının yalnızca estetik değil, aynı zamanda felsefi, normatif ve eğitici işlevler taşıdığı; halk felsefesinin bu anlatılar aracılığıyla toplumsal değerler sistemini şekillendirdiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halk felsefesi, Türk halk anlatıları, masal, destan, efsane.

